

עולם רדוף שדים

יעדי ההערכה העיקריים

- מילות מפתח:
- מקטעים (פסקות)
 - מכתב רשמי
 - נושא נדון
 - קשרי מבנה
 - כתיבת סיכום
 - המלצות
 - מכתב רשמי

- לבדוק את יכולתו של התלמיד לבצע פעולות הקשורות בסיכום של טקסט.
- לבדוק את מיומנותו של התלמיד בכתיבה תלוית טקסט: מכתב רשמי

תיאור כללי

במוקד המשימה טקסט העוסק במעמדם הנחות של המדע ושל הכושר לשאול שאלות מדעיות בקרב מתבגרים ומבוגרים, ובהשלכות העגומות של מציאות זו.

ידע נדרש:

- לזהות ולכתוב את הנושאים הנדונים של מקטעי הטקסט, למצוא את הקשר המבני-לוגי בין המקטעים, ולהפיק סיכום לטקסט לפי תבנית נתונה.
- לכתוב לגורם (במשרד החינוך) מכתב רשמי בקשר לטענות המועלות בטקסט.

מבנה המשימה

פעילויות	מקום	זמן
חלק א הבנה וכתיבה: זיהוי וכתיבה של נושא נדון; זיהוי קשרי מבנה והסברתם; כתיבת סיכום	בית	יום
חלק ב כתיבה: מכתב רשמי (לפי תבנית נתונה)	בית	יום

הטקסט שניתן לתלמידים במשימה זו הוא הטקסט שניתן במשימה "אין שאלות טיפשיות". עם זאת, כל אחת מן המשימות עומדת בפני עצמה.

הערה כללית

אף שהטקסט לקוח מספר עיון שנועד למבוגרים, הוא עשוי לעניין תלמידים בחטיבת הביניים, שכן הוא דן בנושא שהם יכולים להזדהות אתו: היחס למדע מן הילדות ועד הבגרות. לצורך משימה זו, הטקסט חולק ל-11 מקטעים (פסקות) וכן נעשו השמטות ושינויי סדר של קטעים. עם זאת, לא נעשו שכתוב דידקטי או פישוט של הטקסט.

חלק א: מנושאים נדונים לסיכום

הסבר כללי

חלק א עוסק בתהליך של הפקת משמעות, הכולל: זיהוי נושאים נדונים, ניתוח מבני וסיכום. ניסוח הנושא הנדון הוא פעולה אותנטית, טבעית, של קורא מיומן, הנעשית בתהליך הפקת משמעות של טקסט.

ההנחה היא, שחיבור סך כולל הנושאים הנדונים ייתן לנו את הסיכום של עיקר הטקסט.

מזהים את הנושא הנדון

1. ... רשמו את מספר המקטע המתאים לכל אחד מן הנושאים שלפניכם.

מטרה

לבדוק הבנה של טקסט על-ידי התלמיד.

הערה

זאת שאלה סגורה, הבודקת הבנה של טקסט. התלמידים אינם נדרשים לנסח בעצמם את הנושאים הנדונים, אלא להתאים להם את מספר המקטע שלהם. עם זאת, יש כאן פתח להערות ולהתלבטויות.

פריט זה משמש פיגום לשלבים הבאים של המשימה: כתיבת נושאים נדונים וסיכום.

יש לשקול ניקוד גבוה יותר במקרה של התלבטות מנומקת והגיונית (גם אם מספר המקטע שנבחר הוא שגוי).

מחווין (כולל הסברים)

רמה 4 התאמה מדויקת של מספרי המקטעים לכל הנושאים הנדונים.

א-1, ב-4, ג-11, ד-7, ה-5, ו-3

רמה 3 התאמה מדויקת של מספרי מקטעים לארבעה מבין הנושאים הנדונים.

רמה 2 התאמה מדויקת של מספרי מקטעים לשניים-שלושה מבין הנושאים הנדונים.

רמה 1 התאמה נכונה של מספר המקטע של נושא אחד בלבד.

כותבים את הנושא הנדון

2. כתבו ענשיו בעצמכם את הנושא הנדון של מקטע 2 או של מקטע 10.

מטרות

א. לבדוק את יכולתו של התלמיד להבין טקסט.

ב. לבדוק את יכולתו של התלמיד לזהות נושא נדון ולנסחו כראוי, לאור דוגמות שהוצגו.

הערה

אפשר לנסח את הנושא הנדון ככותרת או כמשפט שלם - העיקר שישקף בצורה המיטבית את התוכן והמסר של הטקסט. זיהוי נושא נדון וניסוחו דורשים אסטרטגיות שונות, כגון: השמטה, כילול (אינטגרציה), הכללה והבניה (עיצוב לשוני וניסוח בהיר של טקסט).

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	הרעיון המרכזי מיוצג באופן מיטבי, העיקר נאמר: מקטע 2 - שאלת שאלות היא ביטוי של סקרנות הטבועה בילדים. מקטע 10 - המלצה להוראה המטפחת גישה מדעית	הרעיון המרכזי מיוצג, העיקר נאמר, אבל לא בצורה כוללנית מפורשת: מקטע 2 - שאלת שאלות היא ביטוי של סקרנות הטבועה בילדים. מקטע 10 - המלצה להוראה המטפחת גישה מדעית. אפשרות אחרת: ניסוח הנושא הנדון בשני רעיונות נפרדים, ללא אינטגרציה ביניהם	הרעיון המרכזי מנותק מן ההקשר, או: התשובה כוללת רעיונות אחדים, ללא אינטגרציה ביניהם	הרעיון המרכזי הוחמץ, התשובה אינה לעניין, או: התשובה מעידה על ליקוי בהבנה
מבע	הנושא הנדון מנוסח היטב - ככותרת או כמשפט שלם; ניכר שימוש מושכל במשלב עיוני-פורמלי	ליקויים בניסוח הנושא הנדון; קיים שימוש במשלב עיוני-פורמלי	הנושא הנדון אינו מנוסח באופן מגובש (משפט בלתי שלם או כותרת משובשת); קיים שימוש במשלב עיוני-פורמלי ובמשלב לא פורמלי לסירוגין	הנושא הנדון מנוסח במעורפל ואינו מגובש; קיים שימוש במשלב בלתי פורמלי

02

03

דוגמות למקטע 2

רמה 4 תשובה אפשרית:

ילדים קטנים הם סקרניים ומרבים לשאול את כותב הטקסט שמרוצה מכך, או; ילדים צעירים (בגן ובכיתה א) מרבים לשאול שאלות מתוך סקרנות והתלהבות, ללא עכבות, ממש כמו מדענים.

■ ילדים הם מדענים מבטן ומלידה, סקרנים ושואלים.

■ הילדים הקטנים הם סקרנים גדולים.

הערה: זוהי התנסחות קצרה, אך קולעת גם לתוכן וגם למסר.

■ **רמה 3** שיש לילדים קטנים אפילו בגן שאלות מאוד סקרניות, והם מאוד סקרנים.

■ התלמידים בגן ובכיתה א שואלים מה שהם חושבים ורוצים.

■ הילדים הם סקרנים, ומה שהם רוצים זה בעצם ללמוד דברים.

■ סקרנות הילדים ושאלת שאלות שהם לא מבינים.

■ המקור וסוג השאלות של ילדי גן וכיתה א.

הערה: זאת דוגמה להכללה מצוינת (גם מבחינת הניסוח), אבל היא חסרה רעיון, הקשר ומסר.

רמה 2 ■ ילדים בגן סקרנים.

■ שילדים סקרנים בגיל נמוך. לא יודעים מה זה שאלה טיפשית, ושואלים הרבה שאלות.

■ התעניינות מגיל צעיר.

הערה: זו דוגמה לכותרת שאינה מבטאת את הנושא הנדון.

רמה 1 ■ שאלות ששואלים ילדים, מאין הן נובעות? לפעמים יותר מפליאה מאשר מספקנות.

דוגמות למקטע 10

רמה 4 תשובה אפשרית:

הילדים זקוקים לניסיון ישיר בשיטת הניסוי, ולא לקריאה בלבד, כדי להבין את טבע הדברים, או: המלצה לעודד סקרנות וגישה מדעית: ללמד את הילדים בדרך של ניסוי ולא רק בדרך של קריאה מתוך ספרים.

■ ילדים צריכים לחוות את המידע ולהתנסות בו, ולא רק לקרוא עליו מתוך ספר.

■ ילדים מבקשים להבין בצורה מוחשית ולא תיאורטית.

■ המלצה כיצד ללמד ילדים מדע ומה הילד צריך כדי למצות את הסקרנות שלו.

■ הילדים צריכים ללמוד דברים מוחשיים ולא מספריים, למשל: בדרך של ניסוי

הערה: המבע ידורג ברמה 3.

■ כדי שילדים יבינו מדע הם צריכים ניסיון ישיר ומוחשי ולא קריאה סתמית בספר.

■ צריך לעשות ניסויים ולא רק מספרים.

הערה: המבע ידורג ברמה 2.

רמה 3 ■ איזו צורת לימוד טובה יותר לילדים.

■ ילדים מבינים יותר מביצוע ניסויים.

רמה 2 ■ ניסיון ישיר בשיטת הניסוי ולא קריאה גרידא על המדע מתוך ספרים.

הערה: הניסוח מנותק מההקשר ומועתק כלשונו.

רמה 1 ■ ילדים זקוקים למידע שהם רוצים וצריך לספק להם.

■ מה ילדים חושבים על חמצן: מה עושה החמצן למעננו?

■ במקטע 10 הנושא הוא על זה שצריך ללמד את הילדים מדע כבר כשהם קטנים.

הערה: דוגמה לניסוח עקיף של נושא נדון, תוך שימוש בביטויים סתמיים, כגון:

"הנושא הוא על זה ש..."

מזהים קשרי מבנה

הערה כללית

במשימה זו הטקסט בנוי כאוסף של מקטעים ללא מקדם ארגון.

כדי להפיק משמעות מן הטקסט, הקורא צריך לגלות כאן יכולת של השלמת פער; פירושו של

דבר לזהות סוגי קשרים מבניים-לוגיים בין המקטעים.

לאור הניסוי המקדים, מומלץ להדגיש בפני התלמידים, שעליהם למצוא את הקשר המבני בין

המקטעים (את הארגון המבני) ולא את הפרטים הדומים והשונים בין כל המקטעים.

3. א. מה תוכלו לומר על הקשר המבני בין מקטע 2 למקטע 3?

מטרה

לבחון את יכולתו של התלמיד לזהות קשר מבני-לוגי מהסוג ניגוד, ולהסבירו באמצעות הדגמה מן הטקסט.

הערה

בין מקטע 2 למקטע 3 יש קשר לוגי מהסוג ניגוד. המקטעים מתייחסים לשני קצוות של הרצף החינוכי הפורמלי: צעירים (ילדי גן וכיתה א) ובוגרים (מסיימי בית הספר התיכון). הניגוד מתבטא בהעמדה של היש מול האין, של הקיים מול החסר.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	מצוין במפורש קשר מהסוגים ניגוד או השוואה, או: מצוין קשר של שלביות/ התפתחות/ (מילדות לבגרות); ההנמקה באמצעות הוכחה ופירוט על-פי הטקסט	מצוין קשר מהסוגים ניגוד או השוואה, או: מצוין קשר של שלביות/ התפתחות (מילדות לבגרות); ההנמקה באמצעות הוכחה ופירוט על-פי הטקסט	מצוין במעורפל הקשר המבני-לוגי בין המקטעים, או: מצוין המכנה המשותף התוכני (ולא הקשר המבני), או: חסרה ההכללה, או: הקשר מצוין במעורפל	אין ציון של הרכיב המבני, אלא של הפרטים התוכניים בלבד, או: התשובה משקפת ליקוי בהבנה, או: הפירוט אינו מעוגן בטקסט (גם אם התשובה מתייחסת לניגוד/ השוואה)
מבע	ניכרת התאמה מיטבית לסוגה ולמטרת הכתיבה (כתיבה עיונית); קיים שימוש במשלב עיוני-פורמלי; לעתים, קיים שימוש במבעים לציון ניגוד והשוואה וכן במושגים: "קשר", "ניגוד", "השוואה", ו"תהליך"	ניכרת התאמה לסוגה ולמטרת הכתיבה (כתיבה עיונית); קיים שימוש במשלב עיוני-פורמלי	אין התאמה למוסכמות הכתיבה העיונית, ישנם ליקויים בניסוח; קיים שימוש במשלב לא פורמלי ובמשלב עיוני-פורמלי לסירוגין	אין התאמה למוסכמות הכתיבה העיונית; הניסוח מרושל; המשלב לא פורמלי

04

05

רמה 4 תשובה אפשרית:

בין מקטע 2 למקטע 3 קיים קשר של ניגוד. במקטע 3 מופיע מבע מכליל והוא: "כשאני משוחח עם מסיימי תיכון, אני רואה תמונה שונה לגמרי". מבע זה מצוין ניגוד לרעיון שצוין קודם. ההכללה מוסברת באמצעות פירוט של הנגדות: סקרנים, רעננים אינטלקטואלית (ילדים), לעומת: משנני עובדות (בוגרים); מגלים התלהבות אדירה (ילדים), לעומת: חסרי חדות גילוי (בוגרים); שואלים שאלות משלימות (ילדים), לעומת: אינם מציגים שאלות משלימות (בוגרים); לא חוששים שיכנו את שאלותיהם טיפשיות (ילדים), לעומת: מבקשים לעמוד על תגובות חבריים (בוגרים).

- הקשר בין מקטע 2 למקטע 3 הוא קשר של ניגוד. מה שמסופר במקטע 3 הוא היפוכו של 2. לדוגמה: רבים מהילדים שם הם מדענים מבטן ומלידה - אם כי שאלותיהם נובעות לפעמים יותר מפליאה מאשר מספקנות. כשאני משוחח עם מסיימי תיכון, אני רואה תמונה שונה לגמרי. יש בהם מעט פליאה ומעט ספקנות.
 - בשני הקטעים מדובר על אותו דבר אבל הפוך. ב-2 יש ילדים סקרנים, ב-3 אין לילדים סקרנות. ב-2 יש לילדים התלהבות. ב-3 אין. זה אותו דבר רק הפוך.
- הערה:** המבע ידורג ברמה 2.

רמה 3 ■ לילדים הקטנים יש את הכוח לשאול שאלות ("רעננות אינטלקטואלית", "שאלות פרודוקטיביות") אך לילדים בתיכון יש ספקות וחשש ללעג מצד חבריהם (חוששים לשאול שאלות טיפשיות).

הערה: קשר הניגוד מצוין רק בעקיפין, באמצעות מילת הקשר "אך".

רמה 2 ■ הקשר הוא שבתקופות שונות של חייהם ילדים שואלים שאלות, וככל שמתבגרים פוחדים לשאול.

■ הקשר הוא שמסבירים את התנהגות הילדים עד התבגרותם, ומסתבר שכשקטנים סקרנים יותר, ובוגרים יותר ביחס לשאלות טיפשיות.

■ הקשר הוא מחזור החיים, והשאלות המדויקות יותר. דוגמה: שאלותיהם נובעות לפעמים יותר מפליאה מאשר מספקנות. "... הם חוששים לשאול שאלות טיפשיות".

רמה 1 ■ הקשר הוא שבמס' 2 מדברים על ילדים בגן עד כיתה א ובמס' 3 מדברים על בוגרי תיכון.

■ הקשר הוא ששניהם עוסקים בילדים ששואלים שאלות. אפילו מבוגרים שואלים לפעמים שאלות. לפעמים הם מפחדים בגלל שהם חושבים שזה מביך.

■ הקשר הוא השוואה בין ילד ובוגר. ילד מסתקרן מפני שאין לו דאגות, וכשבוגר כבר לא מסתקרן כי יש לו דברים יותר חשובים לעשות.

הערה: הכותבת אומנם מציינת את ההשוואה בין שני הגילאים, אבל מבססת את דבריה על רעיונות משלה ולא על הטקסט.

■ הקשר הוא שיש התעניינות. במס' 3 יש חשש לשאול מפני שזה לא מקובל.

■ הקשר הוא שבכיתה א ובגן יותר מתעניינים, ובתיכון נמנעים מלשאול שאלות טיפשיות, בגלל לחץ חברתי, ופחדים שיקראו להם בשמות.

הערה: מהתשובה לא ניכר שהובן הרכיב המבני - קשר של ניגוד, אלא נמסרים בה פרטי תוכן בלבד.

3. ב. מקטע 4 קשור למקטע 3 בקשר של סיבה ותוצאה. הסבירו איך מתבטא קשר הסיבה והתוצאה בין שני המקטעים?

מטרה

לבחון את יכולתו של התלמיד לזהות קשר לוגי מהסוג סיבה ותוצאה, ולהסבירו באמצעות הטקסט.

הערה

במקטע 3 מתוארת התופעה, ובמקטע 4 מוצגות שלוש סיבות אפשריות להיווצרותה: לחץ חברתי, היעדר חיזוק (בצורת תגמול) ורמת ציפיות נמוכה מן התלמידים.

מחווון (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	מצוין במפורש קשר של סיבה ותוצאה או של שאלה ותשובה, תוך התייחסות קונקרטי לטקסט (אין חובה לפרט את הסיבות)	מצוין קשר של סיבה ותוצאה או של שאלה ותשובה, ללא התייחסות קונקרטית לטקסט	מצוין המכנה המשותף שבין המקטעים, ולא הקשר המבני-לוגי ביניהם, או: מפורטות הסיבות בלבד ללא הטענה	אין התייחסות לקשר המבני שבין המקטעים, אלא לנקודות הדמיון והשוני ביניהם, או: התשובה משקפת ליקוי בהבנה, או: הפירוט אינו מעוגן בטקסט (גם אם יש התייחסות לקשר הסיבתי)
מבע	ישנה התאמה מיטבית לסוגה ולמטרת הכתיבה (כתיבה עיונית); ישנו שימוש במשלב עיוני-פורמלי; לעתים, ישנם מבעים לציון קשר של סיבתיות או קשר של שאלה ותשובה	ישנה התאמה לסוגה ולמטרת הכתיבה (כתיבה עיונית); ישנו שימוש במשלב עיוני-פורמלי	ישנה אי-התאמה למוסכמות הכתיבה העיונית; ליקויים בניסוח; ישנו שימוש במשלב עיוני-פורמלי ובמשלב לא פורמלי לסירוגין	ישנה אי-התאמה למוסכמות הכתיבה העיונית; ניסוח מרושל; ישנו שימוש במשלב לא פורמלי

06

07

- **רמה 4** במקטע 3 שואלים מדוע הם חוששים, ובמקטע 4 מנסים להעלות השערות.
- במקטע 3 יש בעיה, שבה שואלים למה תלמידי תיכון מתביישים לשאול שאלות, ובמקטע 4 יש תשובה לכך בצורת השערות.
- במקטע 4 עונים על השאלה למה הם מפחדים לשאול שאלות כאלו, ועונים (סיבות) שזה בגלל לחץ חברתי, פחד מכינויי גנאי וכו'.
- **הערה:** המבע ידורג ברמה 3.
- **רמה 3** הכוונה היא שיש סיבה מיוחדת להתנהגות שמתוארת במקטע 3.
- **רמה 2** הם פוחדים לשאול את השאלות בגלל שהם פוחדים שאלה שאלות טיפשיות.
- **הערה:** קשר הסיבה מבוטא בעקיפין רק על-ידי הקשר "בגלל ש-"; התשובה מעורפלת.
- הכוונה היא שילדים קטנים יש שאלות, אך כשהם מתבגרים יש לחץ חברתי וזה קשר הסיבה, שילדים קטנים מפסיקים להתעניין.
- קשר הסיבה מתבטא בזה שאנו לומדים מהחברים שלנו במקום ללמוד מהמורים ומההורים שלנו.
- קשר הסיבה מתבטא שהסיבה והחברים משנה אותך לפיהם.
- **הערה:** המבע ידורג ברמה 1.
- **רמה 1** קשר הסיבה מתבטא בהתנהגות התלמידים בכך שהם משננים עובדות במקום לגלות עניין.
- שני הקטעים מדברים על הסקרנות היורדת של המתבגרים עד התיכון.
- לחץ חברתי. בשני המקרים מדברים על ילדים ונוער תיכון וחטיבה.
- הם חוששים לשאול שאלות טיפשיות גם בכיתה א ואפילו מסיימי תיכון יכולים לשאול שאלות יותר טיפשיות מילדים קטנים.

3. ג. מהו הקשר בין מקטע 10 למקטע 9?

מטרה

לבדוק את יכולתו של התלמיד לזהות קשר של בעיה ופתרון ולהסבירו.

הערה

זוהי שאלה סגורה.

רמה 4 בחירה בתשובה 2, קשר של בעיה ופתרון. הבעיה: קיימת בורות עצומה בכל הקשור למדע, בין השאר משום שלא מספקים לאנשים כלים להבנה אמיתית של העובדות. הפתרון המומלץ: ללמד מדע לא רק על-ידי קריאה, אלא גם באמצעות התנסות.

רמה 1 תשובה אחרת מזו שברמה 4.

כותבים סיכום לטקסט

4. כתבו סיכום קצר של הטקסט שידון בתופעה שבה הטקסט עוסק.

מטרה

לבחון את יכולתו של התלמיד לכתוב סיכום של טקסט.

הערה

השאלות הקודמות עשויות להקל על התלמיד את ההתמודדות עם כתיבת הסיכום. יש לשים לב, שמן התלמיד לא נדרש סיכום של הטקסט כולו, אלא סיכום של הבעיה והפתרון - שיפרט את הסיבות לבעיה, ההשלכות וההמלצות לפתרונה. כדי לסייע לתלמיד, הבאנו את הפיסקה הראשונה של הסיכום הנדרש. להלן ראשי הפרקים העיקריים של הסיכום הנדרש: **התופעה:** ילדים נולדים סקרניים אך סקרנותם נמוגה עם הזמן (וזוהי למעשה בעיה: הפער בין המצוי לרצוי).

הסיבות: יחסו המזלזל של עולם המבוגרים; החמצות שונות בחינוך ובהוראה. **ההשלכות:** החמצת הפוטנציאל לנכס לאומי ומשאב עולמי; בורות גדולה בקרב המבוגרים. **ההמלצות:** שינוי היחס לתכונת הסקרנות הטבועה בילדים; הוראה בדרך הניסוי.

מחווון (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	מוצגות באופן תמציתי ומיטבי הסיבות, ההשלכות וההמלצות; ניכרת הסתמכות על הטקסט בלבד (ללא עירוב דעה אישית); ניכרת אינטגרציה מיטבית של המידע הנתון	מוצגות הסיבות, ההשלכות וההמלצות; ניכרת הסתמכות על הטקסט (לעיתים, תוך עירוב דעה אישית) ניכרת אינטגרציה של המידע הנתון	מוצגות הסיבות, ההשלכות וההמלצות באופן חלקי, או: הסיכום לא ממוקד או מפורט מדי, או: ניתנת פרשנות חופשית לטקסט (ולא סיכום שלו); יש עדויות מעטות לאינטגרציה של המידע הנתון	מוצג רכיב אחד בלבד כנדרש, או: הטקסט לא רלוונטי, מעורפל, מגובב; אין אינטגרציה של המידע הנתון
מבנה	ניכר שימוש מושכל וגמיש בתבנית המוצעת: התופעה, סיבותיה, השלכותיה, וההמלצות לפתרונה, או: מוצג מבנה חלופי (הולם); קיים שילוב של אמצעי קישור (במידת הצורך); הלכידות טובה	ניכר שימוש בתבנית המוצעת: התופעה, סיבותיה, השלכותיה וההמלצות לפתרונה; לא תמיד יש שילוב של אמצעי קישור (במקומות הנדרשים)	ניכר שימוש חלקי בתבנית המוצעת: רכיבי המבנה מעטים או שהם אינם מוצגים באופן לוגי; חסרים אמצעי קישור להבהרה; יש פגמים בלכידות	אין שימוש בתבנית המוצעת ואין תבנית חלופית הולמת; רכיבי המבנה אינם ניכרים; אין לכידות
מבע	ניכרת התאמה מיטבית לסוגה ולמטרת הכתיבה (סיכום עיוני); יש תמצות הולם של המידע; המשלב פורמלי; ניכר שימוש מושכל בלשון הטקסט	ניכרת התאמה לסוגה ולמטרת הכתיבה (סיכום עיוני); ישנם ליקויים בתמצות המידע; המשלב פורמלי; בדרך כלל ניכר שימוש מושכל בלשון הטקסט	ניכרים ליקויים בהתאמה לסוגה ולמטרת הכתיבה (סיכום עיוני); התמצית לקויה קצת; לעתים הכתיבה אישית, אקספרסיבית	המבע אינו מותאם כלל לסוגה ולמטרת הכתיבה (סיכום עיוני); התמצית לקויה מאוד; הכתיבה אישית, אקספרסיבית
תקינות	ניכרת שליטה מיטבית במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - החלוקה לפסקות נכונה	ניכרת שליטה סבירה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - החלוקה לפסקות לרוב נכונה	ניכרת שליטה חלקית - מועטה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - ישנן שגיאות בחלוקה לפסקות	אין שליטה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב; עיצוב הפורמט - אין חלוקה לפסקות

09

10

11

12

רמה 4 תשובה אפשרית:

הטקסט דן במצבו העגום של העיסוק במדע: רק מעט אנשים מתעניינים באמת ומתמצאים לעומק בתופעות מדעיות הקשורות ליקום ולטבע. ילדים אמנם נולדים סקרניים, אבל הסקרנות נעלמת במהלך הזמן: ילדי הגן וכיתה א מרבים לשאול שאלות תוהות ונוקבות בהתלהבות ובסקרנות. לעומת זאת, מתבגרים ומבוגרים נוטים להימנע מכך.

המתבגרים חוששים מתגובת חבריהם לכיתה, אינם רואים את התועלת המעשית בעיסוק במדעים, או מגלים התנכרות שהיא תוצאה של הציפיות הנמוכות מהם. המבוגרים נענים בקוצר רוח לשאלות מדעיות של ילדים, משרים את התחושה שהשאלות הן טיפשיות, ובולמים את סקרנותם.

המחבר טוען, שילדים פקחיים וסקרניים הם נכס לאומי ומשאב עולמי, ועל כן צריך לעודד ולטפח אותם על-ידי מתן כלים לחשיבה ועל-ידי חשיפה להתנסות ממשית.

התופעה: גישה חקרנית לגבי מהות הטבע והיווצרותו היא נחלתם של מעטים, ובהם ילדים, אלא שסקרנותם הולכת ופוחתת עם התבגרותם. לילדים בגיל הרך יש יחס חיובי לעיסוק במדע ואילו יחסם של תלמידי תיכון הוא מסויג מאוד. יש לכך כמה **סיבות אפשריות:** אחת מהן היא יחס המזלזל של המבוגרים לשאלות הילדים.

ההשלכות: בורות, פוטנציאל מבוזבז.

ההמלצות: לטפח ילדים פקחיים וסקרניים ("נכס לאומי ומשאב עולמי"): לא לזלזל בשאלות של ילדים; לספק להם תנאים הולמים לקידומם; ללמד אותם על מדע לא רק על-ידי קריאה, אלא גם על-ידי התנסות ישירה.

■ במידה מסוימת המבוגרים מונעים מהילדים לגעת בעולם המדע בכך שסותמים את שאלותיהם בתשובות לעג או שינוי נושא.

שאלות רבות נקראות בפני אנשים רבים "שאלות טיפשיות" אך אין כזה דבר. אלה שאלות לא מנוסחות טוב או שאלות ללא תשובות וכו'... אבל אין כזה דבר שאלות טיפשיות. נזק גדול נגרם למוחו של הילד כשהוריו עונים לו בלעג, ומעמידים פנים שהם יודעים הכל. לכן עדיף לפתוח אנציקלופדיה. גם קריאה סתם של ילדים אינה עוזרת, אלא צריך להסביר להם בעזרת ניסוי והזגמה וכך הם יכלו להבין בצורה טובה יותר.

■ מרבית המבוגרים אינם מוכנים לענות על שאלות מרגיזות שילדיהם שואלים אותם ובכך הם חוסמים את דרכו למדע.

אין דבר כזה הנקרא "שאלה טפשית", הרי כל השאלות הם שאלות תמימות וסקרניות וטרחניות ואולי ללא תוכן אבל הם שאלות שצריכות להענות. גם המבוגרים אינם יודעים הרבה (על פי סקרים שנערכו) על מדע ולכן אין להם תשובה מספקת לילדים. הילדים צריכים נסיון "של באמת", כלומר כמו ניסויים, כדי להמחיש להם את המדע ולא דרך עבודות או מחקרים או ספרים שהם קריאה וליד לא יצא שום דבר מכך והוא בעצם לא יבין כלום.

כל מדען זוכה לתדהמה פתאומית, אבל המדע הוא לא עניין רגשי אלא עניין של התעניינות במדע ונסיון להבנתו בניסויים מוחשיים ולא בתאוריה.

הערה: שני הכותבים עושים שימוש מושכל בטקסט: גם משתמשים בלשון הכתוב וגם מביעים את הנדרש במילים שלהם, תוך אינטגרציה מיטבית של המידע. על אף שאין מקדמי ארגון מפורשים לטקסט, המבנה שלו בכל זאת מובלט ומובחן, בין השאר על-ידי החלוקה לפסקות.

■ **רמה 3** הסיבה לכך לא ברורה. יכול להיות שזה מתוך בושה ואולי מחשש לעשות את עצמם לצחוק. חוסר המודעות של האנשים עלול להוביל למצב שבו לא נדע או נבין מה קורה בעולמנו, ועלינו לנסות ולשנות את המצב ולהביא להתעניינותם של האנשים.

לאחר שיותר אנשים יתעניינו וכך גם ינסו להבין ולמצוא תשובות, תפחת חוסר המודעות ונהיה מודעים לחיינו ולעולמנו.

עלינו לפתח את סקרנותם מגיל צעיר כאשר הם עדיין לא חוששים ומתביישים לשאול ולהמשיך לעניין אותם גם במשך התבגרותם.

הערה: בטקסט הזה חסר רק פירוט של ההמלצות. המבנה, המבע והתקינות ידורגו ברמה 4.

- **רמה 2** ■ הסיבה לכך שהמבוגרים נמנעים מלשאול שאלות זה אולי בגלל שהם חושבים שהם יודעים את הכל, ובעצם הם לא. לדעתי הם לא! הגורמים לכך שמבוגרים לא רוצים לשאול שאלות זה בגלל שהם מתביישים והם מפחדים שיצחקו עליהם על זה שהם לא יודעים. ובגלל זה שהם לא שואלים, הם לא יודעים וגם מתביישים לענות לצעירים על זה, והצעירים שרוצים לדעת, לא מצליחים לדעת, והם סובלים מזה. אני חושבת שהמבוגרים צריכים לענות ולא להתבייש, ואם הם לא יודעים, הם יכולים לפתוח אנציקלופדיה.
- **1.** הסיבה להיווצרות של חוסר ההתעניינות במדע אצל המתבגרים זה שהם מפחדים מתגובות אחרים, או מדבר אחר. הם חושבים שאם הם ישאלו משהו שלא נראה לעיני האחרים, הם יסבלו מהחברה, ואז הם נשארים חסרי מידע לגבי מה שמעניין אותם.
- **2.** אצל המבוגרים יש נטייה לחשוב שהשאלות המוצגות כ"שאלות טיפשיות" הם באמת לא מתאימות למבוגרים בגילם. כי הרי הם אמורים לשאול את השאלות היותר אינטלקטואליות. זה מין תהליך המתרחש מגיל התבגרות עד למבוגרים ביותר.
- **3.** אצל הילדים אין את החשש לשאול מה שהם רוצים כי הם עדיין לא ממש יודעים שהם שאלות שלא "במקום", והסיבה הסובבת אותם יודעת שהם ילדים קטנים, ולא צריך להיות להם פחד מהסיבה שלהם החברים שלהם, כי גם הם שואלים שאלות כאלו.
- **4.** כאשר המבוגרים הם חסרי התעניינות במדע (בהשוואה לילדים), אז כשהילדים שואלים אותם שאלות "טפשיות", אז הם עונים להם בציניות, וזה אולי גם גורם ההורס את ההתעניינות, המתחילה מגיל צעיר ונעלמת עם הגיעם לגיל הבגרות.
- הערה:** על אף שהטקסט ארוך ומחולק לארבעה סעיפים, אין בו הסיכום המבוקש. במקום זאת, יש דיון בסיבות ופירוט נוסף של התופעה הנדונה.
- אני חושבת שהם יותר סקרנים ולא פוחדים. ילדים קטנים שואלים שאלות כמו: "מאיפה באים ילדים לעולם?". ככל שהם יותר מתבגרים הם נחשפים לעולם שמדבר על זה, והם רואים שהורים לא צדקו וגם זה יכול להיות גורם לטעויות בנושאים אחרים. לדוגמה כשהורים עונים "מהחסידה", הילד מפיץ את התשובה וככה זה מילד לילד. הילד שואל אם זה נכון, והאמא של החבר אומרת שזה לא נכון והחבר אומר זאת לילד והילד לאמא והאמא נקלעת למצב מוזר שאין התחמקות! הרי הילד חושב שההורים שלו הם הכי חכמים בעולם כולו! אבל על השאלה הזאת הוא יודע שלא! זה מכניס את הילד למצב מאוד לא נעים. וככה הלאה. מסתבר שההורה צריך לענות תשובה מלאה ונכונה. ילד שואל שאלות ורוצה לגלות דברים חדשים שהוא לא ידע זאת. וכשהוא שואל את הוריו, הוא אומר לו (לעצמו) "איזה שאלה טיפשית" וזה גורם לו לאבד את הביטחון ולא לשאול שאלות וכך בעתיד הוא לא ישאל שאלות.
- מסקנה:** ההורה צריך לענות לכל שאלה שהילד שואל.
- הערה:** מבעד לטקסט האישי אפשר להבחין בסיבות, בהשלכות ואפילו בהמלצה. עם זאת, מובן שאין זה הסיכום המבוקש. המבע ידורג ברמה 1, התקינות הלשונית והמבנה ב-2.

- **רמה 1** מפני שישנם שאלות שקצת קשה לענות עליהם, או שהם אינם מעוניינים לענות מפני שהתשובות קצת יסבכו את הקטנים, או יאלצו אותם לעשות דברים שונים שהוריהם לא כול כך היו רוצים שינסו לעשות.
- 1. לכול הילדים יש הרבה שאלות בקשר לחיים רק אם ננסה לשבת איתם ולנסות לעזור להם בשאלותיהם זה לא יגמר לעולם.
2. המתבגרים בין כיתות ז'-י"ב כבר שאלותיהם שונות. הם שואלים שאלות פשוטות על חיי היום יום. דעותיהם חשובות ונבונות והם יודעים הרבה על החיים לעומת ילדי הגן וכיתות א'-ו'.
3. המבוגרים מנסים לעזור לילדים כשהם שואלים שאלות, אך לפעמים יש אכזבות כי למבוגרים אין מה לענות.
4. הילדים של היום הם לא הילדים של לפני כ-20-30 שנה שהם סקרנים אבל נורא חכמים ואינטליגנטיים ומרחב ידיעתם רב וגדול מאוד.
5. לכל ילד יש מה לומר ולשאול לגבי המדע והטבע ועל העולם כולו. שאלות נבונות ושאלות שמבוגרים לא יעזרו לשאול לעולם.
- הערה:** הטקסט ארוך ומחולק לסעיפים, אך שום דבר שנאמר בו אינו תואם לדרישות המטלה.

חלק ב: כותבים מכתב רשמי

1. המפקחים על בתי-הספר פנו... בבקשה להמליץ על דרכים שיתרמו לקירוב לימודי המדע... כתבו את המלצותיכם ...

מטרה

לבדוק את יכולתו של התלמיד בכתיבה תלוית טקסט - מכתב רשמי.

הערה

בסעיף זה התבנית של המכתב הרשמי כבר נתונה. נבדקים התוכן, המבע והתקינות של הטקסט.

מחוון (כולל הסברים ודוגמות)

הקריטריונים	רמה 4	רמה 3	רמה 2	רמה 1
תוכן	מוצגות המלצות קונקרטיות (לתכנים, לדרכי לימוד וכו'); ההמלצות מתבססות על הטקסט או על רעיונות עצמאיים;	רק חלק מן ההמלצות המוצגות הן קונקרטיות; ההמלצות מתבססות על הטקסט או על רעיונות עצמאיים;	יש התייחסות כלשהי להמלצות קונקרטיות (לתכנים, לדרכי לימוד וכו'); ההמלצות מתבססות על הטקסט או על רעיונות עצמאיים;	ההמלצות כלליות וסתמיות והן נכונות לכל תחום ולא רק למדע (כגון: השקעת שעות וכסף, או "להפוך את הלימוד לכיף"), או: ישנה התייחסות למניעי הכתיבה בלבד
מבע	ישנו פירוט (לעתים תוך הבהרה והדגמה); בפתיחה (או בהמשך) מצוינים הרקע לפנייה והמניעים לכתיבת המכתב	הפירוט חלקי; הרקע לפנייה והמניעים לכתיבת המכתב אינם מצוינים	אינן כמעט פירוט; הרקע לפנייה והמניעים לכתיבת המכתב אינם מצוינים	קיימת אי-התאמה לסוגה (מכתב רשמי), למטרת הכתיבה (המלצה, שכנוע) ולנמען (בעל מעמד בכיר); ישנה התעלמות מהפתיחה הנתונה;
תקינות	ניכרת שליטה מיטבית במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב	ניכרת שליטה סבירה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב	ניכרת שליטה חלקית/מעטה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב	אין שליטה במוסכמות הכתיבה: בתחביר, בפיסוק ובכתיב

13

14

15

תאריך: 19.5.02

רמה 4 ■ לכבוד אריאלה שרון
מפקחת בית הספר
משרד החינוך והתרבות

שלום רב,

הנדון: המלצות לקירוב לימודי המדע אל הנוער

לבקשתך, ברצוני להביע את דעתי להמלצות לקירוב לימודי המדע אל הנוער. לדעתי צריך לפתח את המדע בצורה מעניינת ומרתקת בכך שנוער יתפתח ויתקרב יותר למדע.

אפשר לעשות זאת בדרכים הבאות:

- הקרנות סרטים מצחיקים / מפחידים / מצוירים.
- סדרות טלוויזיה, ערוצי רדיו, פרסומות ותשדירים המדברים על המדע בצורה מעניינת ומקורית.
- משחקי מחשב ומשחקי קופסא או כל מיני משחקים אחרים. משהו חדש מעניין יותר ומרתק.

בכבוד רב,
מיה חן

בית-הספר רננים, כיתה: ח' בת-ים

הערה: הכותבת משלבת את עצמה היטב בפתחה הנתונה, ומציינת את הנימוקים לפנייתה. היא ממליצה על אמצעים שונים כדי לקרב את הנוער למדע, ובהם: סרטים, תשדירים, משחקים וכו'. אמצעים אלה קשורים ישירות למטרה שהיא מציינת.

תאריך: 19/6

לכבוד ■
מפקח בית הספר
משרד החינוך והתרבות

שלום רב,

הנדון: המלצות לקירוב לימודי המדע אל הנוער

לבקשתך, ברצוני להציע אם אצלנו רוצים לעשות כך שהילדים יתקרבו יותר למדע, אני מציע שתלמדו יותר על המדע, זאת אומרת:

על הניסויים

על תאוריות

צריך לתת לילדים לעשות ניסויים שונים שלא מרשים הרבה.

אני חושב שכמה שיותר ניסויים יקרבו את הילדים למדע, וכך תפתח הסקרנות שלהם למדע, וכך אני עושה אם יתקרבו יותר למדע.

הערה: ההמלצות מתייחסות לתוכן הלימודי: לתיאוריות ולניסויים, והן מבוססות על הטקסט.

תאריך: 11.5.02

■ לכבוד

מפקח בית הספר
משרד החינוך והתרבות

שלום רב,

הנדון: המלצות לקירוב לימודי המדע אל הנוער

לבקשתך, ברצוני לתת הצעות לקירוב המדע אל הנוער, אני חושבת שניסויים הרבה יותר מעניינים מסתם כתיבה על הלוח. לדעתי גם ביקורים במקומות שבהם מבצעים ניסויים יקרבו ילדים אל המדע.

בכבוד רב,
איתמר קרן

ח' רימונים, חולון

תאריך: 14.5.02

■ לכבוד

מפקח בית הספר
משרד החינוך והתרבות

שלום רב,

הנדון: המלצות לקירוב לימודי המדע אל הנוער

לבקשתך, ברצוני להציע לשפר את דרך לימוד המדע בבית-הספר ולהוסיף ניסויים כדי לוסיף התעניינות. לחקור נושאים אשר מעניינים את התלמידים ואשר קשורים לתלמידים כדי שהם ירצו לדעת יותר. בגלל שאם הדבר לא נוגע להם הוא פחות יעניין אותם.

בכבוד רב,
תמר אדיב

ח' אחדות, חולון

מכאן ואילך המכתבים אינם מובאים בשלמותם:

- רמה 3** ■ אני חושבת שצריך להעביר שיעורי מדע בסיסיים. מין סדנה שבועית שמדברת על דברים בסיסיים (ולא מה שאנחנו לומדים במדעים). נושאים מסקרנים.
- שיהיו יותר ספרי מדע וטבע אשר יעניינו את הילדים והמבוגרים. דברים יותר חשובים משוליים. וגם סרטים שיפתחו את החשיבה של האנשים.
- ברצוני להמליץ על דרכים שיתרמו לקירוב לימודי המדע אל הנוער: מרכזים קהילתיים שיפתחו אזה"צ ללימודי טבע ומתימטיקה.
- רמה 2** ■ אני ממליצה שיכניסו לנו דברים קצת יותר חשובים בקשר למדע. ניסויים יותר מעניינים. להשקיע יותר כסף בלימודי מתימטיקה. לתת חוגי העשרה.
- להפוך את הלימודים ליותר מוחשיים ויותר כיפיים. כך יסתקרנו יותר ויותר יאהבו את המדע.
- רמה 1** ■ ברצוני לקדם את לימודי הטבע והמתימטיקה כי אלה 2 מקצועות חשובים שימשו אותנו בעתיד. זה בעצם איפה שאתה חי וזה חשוב. למשל צריך לדעת על כדור הארץ והירח והמדע בכלל.
- הערה:** מוצגת כאן חשיבות הנושא, ללא המלצות.